Kırsal Turizm Alanında Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK) Destekleri: Kastamonu Örneği

ARDSI Supports in the Rural Tourism Area: Example of Kastamonu

Fatih Gürel (Çankırı Karatekin University, Turkey)

Ph.D. Candidate Zehra Meliha Tengiz (Namık Kemal University, Turkey)

Ph.D. Candidate Osman İnan (Namık Kemal University, Turkey)

Abstract

Rural development; It is one of the most fundamental elements of countries' having a strong economy and developing. The most important activity area in rural development is rural tourism. Natural wealth, historical memories, local values, etc. recognition and promotion will bring social and cultural development together. In other words, "rural tourism" will be the most important door in the development of domestic and foreign tourism in Turkey and opening up to the world.

In the process of European Union accession process, the ARDSI, which is established by aiming to make the modern enterprises sustainable by increasing the welfare and livelihood of the citizens living in the countryside with the competitiveness at the international level, making stronger investments in domestic and foreign marketing, and increasing the welfare and livelihood level of our citizens living in the country, is the relevant institution of the Ministry of Agriculture and Forestry. Since 2011, ARDSI has invested approximately 3.8 billion TL in our country's economy. Within the scope of these investments, approximately 60 000 people were employed, 14 441 of whom were directly employed.

In Kastamonu, ARDSI has signed an investment agreement with 11 investors to date, exceeding 11.5 million TL. For that reason, Kastamonu has become a model city for our country in the tourism area of the rural development movement. In this study, general information about the rural tourism potential in Kastamonu and ARDSI was given first and rural tourism applications in Kastamonu province were examined.

1 Giriş

Turizm ya da gezim, dinlenmek, eğlenmek, görmek ve tanımak gibi amaçlarla yapılan geziler ve bir ülkeye veya bir bölgeye gezmen (turist) çekmek için alınan ekonomik, kültürel, teknik önlemlerin, yapılan çalışmaların tümüdür. Turistik gezi, insanların sadece bir yerden bir yere gitmesi değil kültürel, ekonomik ve toplumsal olarak da iletişim içinde olmalarıdır. Turizm sayesinde insanlar hem diğer ülkelerin, hem kendi ülkelerinde yaşadıkları bölgenin dışındaki güzelliklerin, hem de geçmişte yaşamış olan insanların bırakmış oldukları kültürel mirasın farkına vararak, gelecek kuşaklara daha yaşanılabilir bir dünya bırakmanın gerekliliğine inanarak hayata farklı açılardan bakabilirler. Turistler gittikleri ülke ya da bölgede gördükleri yerler karşılığında o yöre halkına para kazandırır. Dolayısıyla turizm ziyaret edilen ülke ve bölgenin ekonomisine büyük bir maddi katkı sağlar (Kastamonu Kültür, 2019). Ülkemizde Turizm deyince genellikle akıllara deniz, kum ve güneş gibi unsurları içeren bir takım aktiviteleri getirmektedir.

Son yıllarda turizm algısı dünyadaki değişimle birlikte eş zamanlı olarak hızla değişmektedir. Turistik faaliyetler nitelik ve nicelik olarak çeşitlenmeye başlamıştır. Bu değişim, ülkemiz insanlarının standartlarını da değiştirmiş ve geliştirmiştir. Önümüzdeki yıllarda alışılmış turizm aktivitelerinin aksine çok daha farklı yeni aktivitelerin eski alışkanlıkların yerine ikame olması beklenmektedir. Dolayısı ile bu değişimi erkenden farkedene ve hazırlığını yapan ülkeler ve şehirler turizm alanındaki rekabete bir adım önde başlayacaktır. Gelir seviyelerinin artması, hayat standartlarının değişmesi yepyeni kültürleri ve alışkanlıkları beraberinde getirmektedir. Bu değişim kendisini turizm alanında da hissettirmektedir. Yenilik ve farklılık arayışı standart turizm kültürünün zamanla terk edilmesi kalabalık, gürültü ve kirlilikten uzak, doğallığın ön planda olduğu kırsal alanların cazibe merkezi haline gelmesi sonucunu doğurmuştur. Bu alanlarda insanlar her yönden daha sıcak ve tabii bir ortamı tercih etmektedirler.

Tüm bu genel değerlendirmeler ışığında yeni ve önemli bir kavram karşımıza çıkmaktadır. "Kırsal Turizm". Kırsal turizmle ilgili kaynaklarda birbirinden farklı tanımlar yapıldığı dikkatleri çekmektedir. Kırsal turizmin geniş ve birçok kırsal aktiviteyi içeren alternatif turizm faaliyetleri olduğu bu tanımların ortak birleşme noktasıdır. Yani kırsal turizm çiftlik turizmi, köy turizmi, yayla turizmi, mağara turizmi, av turizmi, açık hava doğa sporları turizmi, tarımsal turizm, ekoturizm ve alternatif turizm gibi farklı isimlerle de ifade edilmektedir. Zamanla bu alandaki tanım ve kavramlar daha da yerine oturacaktır. Tüm bu faaliyetlerin kırsal alanlarda gerçekleşmesi ve kırsal turizmin temelinde şehrin kaotik ortamından uzaklaşma ve kırsalda muhtelif ortamlarda konaklama, zaman geçirme, bir takım farklı meşguliyetler edinme olduğu düşünülecek olursa, kırsal turizm kavramının kuşatıcı ve çok geniş anlamlar taşıyan bir çalışma alanı olduğu anlaşılmaktadır.

Kırsal turizm, güçlenmiş bir ekonomiye ulaşmada, ülkemiz ekonomisinin büyümesinde çok önemli rolü bulunan kırsal kalkınmanın yani kırsalda kalkınmanın vazgeçilmez unsurlarından biridir. Kırsal kalkınma kavramı birbirinden farklı parametreleri ihtiva eden bir kavramdır. Kırsal alanda çarkların çalışmaya başlaması aynı zamanda sosyal ve kültürel kalkınmayı da beraberinde getirir. Başka bir ifade ile kırsal kalkınma ülkemizin refah ve bilgi toplumu olma yolundaki hedeflerin kilit noktasıdır. Yaşadığımız yüzyıla, kaliteli, çeşitli, yenilikçi ve çevreye duyarlı üretimin teşvik edildiği, üreticilerin hayat standartlarına katkıda bulunan, kırsal ekonominin gelişmesine katkı sağlayan kırsal kalkınma odaklı yaklaşımlar damga vurmaktadır.

Kırsal turizm alanındaki çalışmaların desteklenmesi, müteşebbislerin önünün açılması gibi hususlar önem arz etmektedir. Türkiye, özellikle verimlilik ve rekabet gücünün artmasını sağlayacak etkin teknoloji kullanımı, kırsal ve tarımsal alt yapının ve tarım işletmelerinin yapısının iyileştirilmesine yönelik AB kaynaklarının en etkin şekilde kullanılmasını sağlayacak kurumsal yapılanmayı ve programlamayı gerçekleştirmek zorundadır. Aksi takdirde ülkemizin tarımı gerek Avrupa Birliği gerek dünya pazarları karşısında ciddi bir rekabet sorunu yaşayacaktır. Avrupa Birliğine adaylık süreci ülkemiz tarımının dünya ile bütünleşmesini sağlamada önemli bir rol oynamaktadır. Türkiye'nin bu fırsatı çok iyi değerlendirmesi gerekmektedir. Avrupa Birliği kendi müktesebatına uyumu sağlamak ya da kolaylaştırmak adına üye, aday ve potansiyel aday ülkelere aynı zamanda Avrupa Komisyonu tarafından da onaylanmış bir takım özel programlar uygulamaktadır. Bu programlardan birisi Türkiye'nin de içinde bulunduğu IPARD (Katılım Öncesi Yardım Aracı Kırsal Kalkınma Bileşeni) Programıdır. Türkiye 2000'li yıllarda kırsal kalkınma alanında başlattığı kalkınma hamlesini, Avrupa Birliğine üyelik müzakereleri ile üyeliğe kadar götürecektir olan yolda bir adım daha ileriye taşıyarak, IPARD Programı kapsamında Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumunu faaliyete geçirmiştir. Ülkemizin Avrupa Birliğine üyelik sürecinde ortak tarım politikası kapsamında yürütülen müzakereler çok çetin geçmektedir.

Öncelikle Kastamonu'nun turizm ve kırsal turizm potansiyellerinin değerlendirileceği bu çalışmada daha sonra uzun yıllar süreceği düşünülen müzakere çalışmaları kapsamında, Katılım Öncesi Mali Yardım Aracının beşinci bileşeni olan Kırsal Kalkınma Bileşeninin (IPARD Programı) Türkiye uygulaması özet olarak ele alınıp, daha sonra TKDK Kastamonu İl Koordinatörlüğü örneği üzerinden daha özele inilerek sahadaki kırsal turizm uygulamaları ve çalışmaları incelenecektir. Çalışmada ilk bölümde Kastamonu ve kırsal turizm konusu incelenmiş, IPARD programının genel özellikleri kısaca ele alınmış, Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumunun kırsal turizm alanında verdiği destekler hakkında genel bilgi verilmiştir. İkinci ve son bölümde ise TKDK'nın kurulduğu günden bugüne kadar genel olarak Türkiye ve Kastamonu ili özelinde kırsal turizm alanında yaptığı çalışmalar ve verilen destekler hakkında değerlendirmeler yapılmıştır.

2 Materyal ve Metod

Bu çalışmada kullanılan materyalin derlenmesinde Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından yapılmış çalışmalar ve Türkiye'de kırsal turizm ve kırsal kalkınma çalışmaları, IPA, IPARD ve TKDK konusunda hazırlanmış tez, makale, rapor ve istatistik verilerinden yararlanılmıştır. Ayrıca IPA (Katılım Öncesi Yardım Aracı) ve IPA'nın beşinci bileşeni IPARD ile ilgili rapor ve belgeler incelenmiştir. TKDK tarafından hazırlanmış bilgi notları ile 2013-2018 yılında yayınlanmış "Yatırımlar Rehberi"nde yer alan bilgiler bu çalışmanın temel verilerini oluşturmuştur.

Literatür ve internet taramalarına dayanarak hazırlanan bu çalışmada; öncelikle Kastamonu'nun kırsal turizm potansiyeline yer verilmiştir. Daha sonra Türkiye'de uygulanan IPA ve IPARD programı ve bu program kapsamında TKDK ele alınmıştır. Son olarak TKDK tarafından kırsal turizm alanında Türkiye ve Kastamonu ilinde yapılan çalışmalar detaylı olarak incelenmiş, mevcut durum tablolarla gösterilip, daha sonra sonuçlar hakkında genel değerlendirmeler yapılmıştır.

3 Araştırma Bulguları ve Tartışma

3.1 Kastamonu İlinin Genel Tanıtımı

Kastamonu Karadeniz bölgesinin, batı Karadeniz bölümünde bulunmaktadır. Kuzey Anadolu'nun Karadeniz'e doğru meydana getirdiği büyük çıkıntının geniş bir kısmını kaplamaktadır (Kastamonu Valiliği, 1973). Doğusunda Sinop ve Çorum, batısında Bartın ve Karabük, güneyinde Çankırı, kuzeyinde ise Karadeniz bulunmakta olup 135 km lik sahile sahiptir. Toprak genişliği bakımından komşu illerin en büyüğüdür. Toprak genişliği 13.108 km² dir. İl yüzölçümünün %74,6'sı dağlarla, %21,6'sı platolarla ve sadece %3,8'i de ovalarla kaplıdır (İbret, 2001).

Genel olarak engebeli arazilerden oluşmaktadır. Kastamonu, Kızılırmak' ın başlıca kollarından olan Gökırmak' la kavuşmak üzere, Ilgaz dağı kütesinin kuzey yamaçlarından inen "Kastamonu suyu" veya "Karaçomak" adını alan bir akarsuyun vadisi boyunca, zemini deniz seviyesinden 790 metre yükseklikte bulunan tekne şeklinde bir düzlüğü işgal eder (Baydil ve İbret, 1999). Kuzeyinde Küre dağları, güneyinde ise Ilgaz dağları yer alır. Kastamonu, kuzeyden Karadeniz, güneyden ise İç Anadolu karasal iklimleri arasında kalan bir geçiş iklimine sahip bulunmaktadır (İbret, 2001). Merkez İlçe'de yıllık sıcaklık ortalaması 9,7 C' dir. En soğuk geçen aylar ocak ve şubat, en sıcak geçen aylar ise temmuz ve ağustostur. Kastamonu'da yağışın aylara dağılımı oldukça düzenlidir. Kış dönemindeki yağışlar yıllık yağışın % 18'ini, yaz yağışları ise % 27'sini oluşturmaktadır Yağışların büyük

bölümü ise bahar aylarında düşmektedir. Kastamonu ili bitki örtüsü bakımından oldukça zengindir. Küre ve Ilgaz milli parkları ülkemizin gür ormanlık alanlarındandır. Bu ormanlarda başta kayın olmak üzere karaçam, sarıçam, göknar, karaağaç, akçaağaç ve kestane gibi ağaç türleri bulunmaktadır. Genelde Karadeniz kıyısı boyunca geniş yapraklı gür ormanlar varken iç kesimlerde yaprağını dökmeyen ormanlar bulunur. İlin % 58,5 i ormanlarla kaplıdır (Baydil ve İbret, 1999).

3.2 Kastamonu İlinin Kırsal Turizm Potansiyeli

Ülkemizin cennet köşelerinden biri olan Kastamonu, büyük şehirlerin gürültüsünden kaçmak isteyenlerin sığınabilecekleri bir huzur bölgesi, panoramik dağlarıyla, yemyeşil ovalarıyla, zümrüt sahilleriyle, zengin kültürel varlıklarıyla birçok alternatifler sunan bir tatil beldesidir. Kastamonu geleneksel Türk evi ve yakın dönem Osmanlı mimarisi örneklerinin yoğun olarak bulunduğu ender illerdendir. Kentsel sit kapsamına alınmış olan Kastamonu, Taşköprü, İnebolu, Küre ve Abana'nın eski mahalleleri ve yapıları ziyaretçilerde nostalji ve hayranlık uyandırır.

Kastamonu'nun turizm imkânları ve çeşitliliği yönüyle oldukça zengin olduğu görülmektedir. Tarihi boyunca pek çok medeniyete ev sahipliği yapmasıyla birlikte bu medeniyetlere ait birçok eseri bünyesinde barındırmaktadır. Höyükler, Tümülüsler, camiler, medreseler, hanlar, hamamlar, külliye, imaretler, gibi pek çok tarihi ve kültürel eserler Kastamonu'nun turistik değerini hayli artırmaktadır. Kastamonu "Evliyalar Şehri" olarak da anılır ve çeşitli yerlerinde birçok alim ve evliyanın türbe ve mezarları bulunmaktadır (Yaman, 2003; Aydoğdu ve Duman, 2017). Kastamonu ilinin yaklaşık 135 km.'lik bir sahil şeridi olup, Cide, İnebolu, Abana ve Çatalzeytin gibi ilçelerin kıyılarında geniş kıyı kumulları ve doğa manzaraları bulunmaktadır. Bu alanlar kırsal turizm ve deniz turizmüne müsait alanlardır. Ayrıca bu kıyılar bozulmamış doğası ile yeşil ile mavinin bütünleştiği Türkiye'nin nadir yerlerindendir (İbret, 2004). İçerisinde bulundurduğu doğal ya da bilimsel özellikler sebebiyle kanunla belirlenmiş alanlar koruma altına alınarak "Milli park" olarak ilan edilir. Kastamonu'da Ilgaz ve Küre Milli parkları bulunmaktadır. Özellikle Ilgaz'da yer alan "Kış sporları turizm merkezi" ülkemizin önemli kayak merkezlerinden biridir. Kayak merkezinde 800 m. ve 1500 m. uzunluğunda iki adet kayak pisti, özel ve resmi kuruluşlara ait otel ve tatil köyleri bulunmaktadır. İl, doğa turizmi açısından da büyük bir potansiyele sahiptir. Mağaralar, yaylalar, kanyonlar, zengin flora ve fauna varlığı, ayrıca el sanatları, halk oyunları, geleneksel mutfak, konakları, anıtları, müzeleri, sağlık ve spor turizmi için uygun alanları ilin diğer turizm zenginliklerindendir.

3.3 Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK) ve IPARD Programı

Avrupa Birliği tarafından birlik müktesebatına uyumu sağlamayı kolaylaştırmak üzere farklı tarihlerde farklı içerikleri olan bir takım programlar uygulanmıştır. AB'ye aday ülkelere katılım öncesi mali yardım sağlamak üzere uygulanmakta olan programların en önemlileri; PHARE, SAPARD, ISPA, CARDS ve IPA gibi yardım araçlarıdır. Türkiye'de ilk defa uygulanan ve ülkemizi ilgilendiren program ise IPA'dır. Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA); aday ülkelere yönelik yardım mekanizmalarının dağınık yapısı nedeniyle Avrupa Birliği tarafından mevzuatın basitleştirilmesi amacıyla katılım öncesi mali yardımlarının tek çatı altında birleştirildiği programdır. Bu program 2007-2013 yılları arasında uygulanmak üzere hazırlanmıştır. Katılım Öncesi Mali İşbirliği Aracı (IPA) olarak adlandırılan bu yeni düzenleme ile Avrupa Birliği aday ve potansiyel aday ülkeleri tam üyeliğe hazırlamayı amaçlamaktadır. IPA'nın uygulanmasında temel gaye, aday ülkelere aynı finansman şartlarında fon sağlanması ve bu fonların kullanımında aday ülkelere daha geniş imkânlar tanımak olarak özetlenebilir. Çok daha önemli olan bir diğer husus ise fonların kullanımının AB tarafından çerçevesi belirlenmiş ve Avrupa Komisyonu tarafından akredite edilmiş ve aynı zamanda merkezi olmayan bir fonlama yönetim sisteminin oluşturulmasını zorunlu kılmasıdır.

IPA'nın beş farklı alt bileşeni bulunmaktadır. Bu bileşenler fonlama yapılacak alanların genel çerçevesini belirlemektedir. Bu program Türkiye ile birlikte aday ülkeler Hırvatistan, Makedonya, İzlanda ve Karadağ, potansiyel aday ülkeler, Arnavutluk, Bosna-Hersek, Sırbistan ve Kosova tarafından da uygulanmaktadır. IPA'nın beş bileşeni aşağıda verilmiştir;

- I. Geçiş Yardımı ve Kurumsal Yapılanma
- II. Sınır Ötesi İşbirliği
- III. Bölgesel Kalkınma
- IV. İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi
- V. Kırsal Kalkınma (IPARD)

IPA'nın Geçiş Yardımı ve Kurumsal Yapılanma ile Sınır Ötesi İşbirliği bileşenleri hem aday ülkeler hem de potansiyel aday ülkeler tarafından kullanılmaktadır. Bölgesel Kalkınma, İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi ile Kırsal Kalkınma bileşenleri ise sadece aday ülkeler tarafından kullanılabilir. Türkiye aday ülke olarak beş bileşenden de faydalanma hakkına sahiptir.

IPA'nın beşinci bileşeni olan "Kırsal Kalkınma" (IPARD)'ın temel hedefi; aday ülkenin Kırsal Kalkınma Politikalarının, Topluluk Ortak Tarım Politikası uygulamalarına yakınlaşmasını desteklemektedir. IPARD fonları 2007-2013 dönemini kapsayan çok yıllık tek bir "Kırsal Kalkınma (IPARD) Programı" aracılığı ile kullanılacaktır. Program birliğe katılım öncesinde aday ülkelerin Ortak Tarım Politikasına uyumunun asgari düzeyde sağlanmasına destek olmak ve tarım sektörü ile kırsal alanların sürdürülebilir gelişimine katkıda bulunmak amacıyla ortaya

konulmuştur. AB Komisyonunca teorik ve pratik çerçevesi çizilmiş olan bu programla aday ülkelere desteklenecek olan tarım ve kırsal kalkınma faaliyetlerinin fonlanması amacıyla merkezi olmayan yönetim ilkesine bağlı Ödeme Ajansı (TKDK) kurulması öngörülmüştür.

IPARD Programı Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından, Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi ve Politika Çerçeve Belgesi (DPT 2006), Sektör Analizleri (2006), Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı (2006), Tarım Strateji Belgesi (2006-2010), Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013) ve Ulusal Kırsal Kalkınma Planı (2010) esas alınarak hazırlanmıştır. Tarımsal ve kırsal alanların yapısal durumu analiz edilmiş, geliştirilmeye müsait, belirli bir üretim ilişkisi ve hacmine sahip alanlar nüfus, dağlık alan, tarımsal üretim değeri, milli gelire katkı vb. yönünden değerlendirilerek sektör analizleri yapılmış, desteklenecek alanlara ilişkin ülke görüşü AB Komisyonuna sunulmuştur. Komisyon ile karşılıklı görüşmeler neticesinde 2007-2013 dönemini kapsayan IPARD programı AB Komisyonun onayıyla 25 Şubat 2008 tarihinde kabul edilmiştir.

IPARD Programı ile ilgili süreç devam ederken programın uygulanması için varlığı gerekli ödeme ajansı olarak görülen Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu 18 Mayıs 2007 tarihinde 5648 sayılı kanunla kurulmuş ve öncelikli olarak belirlenen 42 ilde örgütlenmesini tamamlamıştır. TKDK'nın kuruluş amacı; ulusal kalkınma plan, program ve stratejilerinde öngörülen ilke ve hedefler çerçevesinde, Avrupa Birliği ve uluslararası kuruluşlardan sağlanan kaynakları da kapsayacak şekilde, kırsal kalkınma programlarının uygulanmasına yönelik faaliyetleri gerçekleştirmektir. İllerin belirlenmesinde gayrisafi yurtiçi hâsıla değerleri, iller arası karşılaştırmalı dış göç değerleri, kırsal alanların ve tarım sektörünün ildeki potansiyeli gibi kıstaslara göre seçim yapılmıştır.

IPARD programının hazırlığında birbirini takip eden 2 ayrı uygulama dönemi öngörülmüştür. 2007-2009 yılları arası 20 ilde ilk aşamada yer alan illerin il koordinatörlükleri kurulmuştur. AB Komisyonu tarafından yetki devrinin alınması ile uygulama dönemi illeri proje kabulü için çağrı ilanlarına başlamıştır. Daha sonra 2010-2013 dönemi için mevcut 20 ile ek olarak 22 il daha ilave edilerek IPARD uygulayıcısı il koordinatörlüğü sayısı 42'ye yükselmiştir.

IPARD hibe destekleri Avrupa Birliği ve Türkiye arasında oluşturulan bir ulusal fondan karşılanmaktadır. Faydalanıcılar sunmuş oldukları projenin toplam uygun maliyetinin (uygun harcamalar toplam tutarı) %50'si oranındaki kısmını kendi öz kaynaklarından karşılamaktadırlar. Bu kaynağa kullanıcı katkısı denmektedir. Geriye kalan tutar ise %75 AB katkısına ilave olarak %25 Türkiye Cumhuriyeti eş finansmanı ile ulusal fondan karşılanmaktadır.

IPARD programında asgari hibe oranı %50 (kamu katkısı) olarak belirlenmiştir. Faydalanıcı tarafından sağlanan katkı ise maksimum olarak toplam uygun harcama miktarının %50'sidir. Yatırımcı desteğe tabi olan harcamalarını katma değer, gelir ve gümrük vergisi gibi birçok vergiden muaf olarak yapmaktadır. Hayvansal üretim ile ilgili yatırımlarda faydalanıcının yaşına veya yatırımın yapıldığı yere göre (dağlık alan) hibe desteği oranı %65'e kadar çıkmaktadır. TKDK tarafından verilen hibeler yatırım konusu ve tutarlarına bağlı olarak en fazla 3 taksitte ödenebilmektedir. Bu durum yatırımların belli bir sermaye gücü olmadan gerçekleştirilmesini zorlaştırmaktadır. Program hedef kitle olarak çok küçük, küçük ve orta ölçekli işletmeleri muhatap olarak alsa dahi sistem kendi kendini koruyabilmek ve çalıştırabilmek için sermaye gücünü ön plana çıkarmaktadır. Tamamlanan yatırımların 5 yıl süre ile izlenmesi ve yatırımcının yatırım ile ilgili tüm taahhütlerini yerine getirmesi söz konusudur (IPARD, 2018).

3.4 TKDK Kırsal Turizmi Nasıl Destekliyor?

TKDK'nın kırsal turizm yatırım başlığının amacı; mikro ve/veya küçük girişimciler veya çiftçiler tarafından kurulacak pansiyon, yatak ve kahvaltı, konaklama ve restoran hizmetlerinin gelişimini, çiftlik turizmi tesislerinin kurulması ve geliştirilmesini ve turistik rekreasyonel faaliyetler (sportif aktiviteler, doğa gezisi, tarihi geziler gibi) için kurulan tesislerin gelişimini desteklemek şeklinde tarif edilmektedir (TKDK, 2019). Desteklemeler TKDK'nın her çağrı döneminde farklılık göstermesine rağmen özde aynıdır. Kırsal turizm yatırım başlığı (alt tedbiri) kapsamında makine-ekipman alımı, yapım işleri, hizmet alımı (genel harcamalar) ve görünürlük harcamaları desteklenmektedir. Kırsal turizme yönelik hazırlanacak projenin uygun harcamalar toplam tutarı; en az 15.000 Avro, en fazla 500.000 Avro olmalıdır. Destek oranı uygun harcamalar toplamının %50'sidir. Kırsal turizme verilecek destekten faydalanmak için kamu tüzel kişilikleri hariç, ulusal kanunlarca tanınmış gerçek ve tüzel kişiler başvurabilir (kamu hissesi %25'den fazla olan tüzel kişilikler uygun değildir).

Gerçek ve tüzel kişilerde; başvuru sahibi (tüzel kişilikte ise tüzel kişiliği temsil ve ilzama yetkili kişi) başvuru sunulduğu tarihte 65 yaşın üzerinde olmamalı yani 66 yaşından gün almış olmamalıdır. Çiftlik turizminin geliştirilmesi söz konusu olduğunda başvuru sahibi Çiftçi Kayıt Sistemine (ÇKS) kayıtlı olmalı veya gerçek kişi ise, çiftçinin Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemindeki hane halkından bir kişi çiftçi kayıt sistemine kayıtlı olmalıdır.

Proje sahibi 50 kişiden az çalışan istihdam edip, yıllık cirosu ve/veya bilançosu 8 Milyon TL'yi aşmayan mikro ve küçük ölçekli zanaatkarlar ve işletmeler kapsamında olmalıdır. Yatırımcı ulusal vergi sistemine kayıtlı olmalıdır. Ayrıca konaklama tesislerinde işletmesi için yatırım sonunda Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesine ve Niteliklerine İlişkin Yönetmelik hükümlerine uygun olarak gerekli sertifikalara sahip olmalıdır. Yapılan yatırımla ilgili 5393 sayılı Belediye Kanunu ve pastaneler söz konusu olduğunda ise 5179 sayılı Gıda Kanunu veya 5996

Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu hükümlerine uygun sertifikalara sahip olmalıdır. Konaklama tesisleri yatırım sonunda en fazla 25 oda kapasitesine sahip olmalıdır. Yatırımlar desteklenen illerin kırsal alanlarında nüfusu 20.000'in altında olan yerleşim birimlerinde aynı zamanda TKDK tarafından yayınlanmış resmi kırsal alan listesinde ismi bulunan yerlerde uygulanmalıdır.

3.5 TKDK, Kırsal Turizm ve Kastamonu

TKDK 2011 yılından bu yana ülkemiz ekonomisine yaklaşık 3,8 milyar TL'lik yatırım kazandırmıştır. Bu yatırımlar kapsamında ise 14 bin 441 kişiye doğrudan olmak üzere toplamda yaklaşık 60 bin kişiye istihdam sağlanmıştır (TKDK, 2018).

Kastamonu İl Koordinatörlüğü 2. faz il olarak 15 Şubat 2012 tarihinde kurulmuş olup faaliyetine 2013 yılında başlamıştır. 2018 yılı Eylül ayına kadar dokuz çağrı dönemini geride bırakan kurum, Kastamonu'da ilk yatırım sözleşmesini ise 2013 yılında imzalamıştır. İnceleme ve değerlendirme çalışmaları tamamen sonuçlandırılmış olan dokuz çağrı döneminde Kastamonu'da 223 yatırımcı ile yaklaşık 97 Milyon TL'lik yatırım sözleşmesi imzalamıştır. Bu projelere yaklaşık 46 Milyon TL hibe desteği sağlanmıştır (Anonim, 2018).

TKDK tarafından Türkiye'de kırsal turizm alanında sözleşmeye bağlanan projelerle ilgili bilgiler Tablo 1'de verilmiştir. Tablo 1'de de görüldüğü üzere kırsal turizm alanında TKDK tarafından bugüne kadar Türkiye genelinde 652 proje desteklenmiştir. Bu projelerin yatırım tutarı 909 milyon TL'dir. Ülke genelinde TKDK tarafından kırsal turizm projelerine 427 milyon TL hibe desteği sağlanarak, bunun 190 milyon TL si ödenmiştir.

Sözleşmeye Bağlanan Proje Sayısı	Toplam Yatırım Tutarı (TL)	Toplam Destek Tutarı (TL)	Ödenen Hibe Tutarı (TL)
652	909 Milyon	427 Milyon	190 Milyon

Tablo 1. TKDK Tarafından Türkiye'de Kırsal Turizm Alanında Sözleşmeye Bağlanan Proje Sayıları *Kaynak: Anonim, 2018*

Kastamonu ilinin kırsal turizm alanında yaptığı yatırımlarla ilgili bilgiler ise Tablo 2'te verilmiştir. Tablo 2'ye göre Kastamonu ilinde kırsal turizm alanında yaklaşık 10,5 Milyon TL yatırım değerine sahip 9 adet proje ile sözleşme imzalanmıştır. Bu yatırımlar sayesinde Kastamonu'ya sadece kırsal turizm alanında yaklaşık 4,5 Milyon TL hibe desteği verilmiştir. Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu kırsal turizm yatırımlarının %1,38'ini Kastamonu ilinde gerçekleştirmiştir. Dağıtılan hibelerin %2,22'si Kastamonu iline tahsis edilmiştir.

Sözleşmeye Bağlanan Proje Sayısı	Toplam Yatırım Tutarı (TL)	Toplam Destek Tutarı (TL)
9	10.531.126,02	4.226.090,97

Tablo 2. TKDK Kastamonu İl Koordinatörlüğü Tarafından Kırsal Turizm Alanında Sözleşmeye Bağlanan Proje Sayıları *Kaynak: Anonim, 2018*

Çağrı Dönemleri	İmzalanan Sözleşme Sayısı
9.	1
10.	-
11.	-
12.	3
13.	4
14.	-
15.	1
İpard2. 1.	2(proje devam ediyor)
TOPLAM	9

Tablo 3. Kastamonu İl Koordinatörlüğü Tarafından Çağrı Dönemlerine Göre Kırsal Turizm Alanında Sözleşmeye Bağlanan Proje Sayıları *Kaynak: Anonim, 2018*

İmzalanan sözleşmelerin çağrı dönemlerine göre dağılımını gösteren bilgiler Tablo 3'te verilmiştir. Tablo 3'te de görüldüğü üzere ilk çağrı dönemlerinde hibe desteklerine karşı ilgi oldukça azdır. İlgisizliğin birçok sebebi olduğu düşünülmektedir. Öncelikle yatırımcıların TKDK hibe desteklerinden yeterince haberdar olmadığı söylenebilir. Ancak kurumun ülke genelinde çok yoğun tanıtım ve bilgilendirme çalışması yaptığı bilinmektedir. Kastamonu'da kırsal turizm alanında proje istahının yeterli seviyede olmadığı da düşünülebilir. İlerleyen yıllarda imzalanan sözleşme sayısında görülen artış bu görüşü de zayıflatmaktadır. TKDK mevzuatından kaynaklanan bir takım zorluklar yatırımcıları proje hazırlamaya karşı mesafeli olmaya zorlamış ta olabilir. İlk birkaç projenin hayata geçmesi, yatırımların problemsiz bir şekilde tamamlanması ve hibe ödemelerinin gerçekleşmesinin oluşturduğu çarpan etki sayesinde yatırım sayısında ciddi bir artış gözlemlenmiştir.

TKDK Kastamonu İl Koordinatörlüğü tarafından kırsal turizm alanında sözleşmeye bağlanan projelerin ilçelere göre dağılımı Tablo 4'te verilmiştir. Tablo 4'e göre; kırsal turizm alanında en çok sözleşme imzalanan ilçe İl merkezidir. Yatırımların ilçelere göre dağılımı az farklılıklar göstermiştir. Kırsal turizmde önemli bir potansiyele sahip olan ilde özellikle Merkez ilçede farklı yatırım alanları desteklemeden yararlanmıştır. Restoran, kırsal turizm, konaklama turizme yönelik projeler ön plana çıkmıştır. Dolayısı ile kırsal turizm alanında hibe desteklerinden en çok payı Merkez ilçe almıştır.

YATIRIM YERİ (İLÇE ADI)	SÖZLEŞMEYE BAĞLANAN PROJE SAYISI	TOPLAM YATIRIM TUTARI (TL)	TOPLAM DESTEK TUTARI (TL)	ÖDEMESİ BİTEN PROJE SAYISI	ÖDENEN HİBE TUTARI (TL)
ABANA	2	2.452.813,66	1.058.175,05	2	1.021.509,34
ARAÇ	1	1.398.584,56	677.697,32	1	658.243,78
DADAY	1	1.764.558,12	685.604,86	1	685.443,77
MERKEZ	4	4.061.121,64	1.545.895,93	4	1.527.072,84
TAŞKÖPRÜ	1	854.048,04	404.862,28	1	333.821,24
TOPLAM	9	10.531.126,02	4.372.235,44	9	4.226.090,97

Tablo 4. Kastamonu İl Koordinatörlüğü Tarafından Kırsal Turizm Alanında Sözleşmeye Bağlanan Projelerin İlçelere Göre Dağılımı **Kaynak:** Anonim, 2018

Kastamonu ilinin 14 ilçesinde herhangi bir kırsal turizm yatırımı gerçekleştirilmemiştir. Bu ilçelerde önemli kırsal turizm potansiyelleri mevcuttur. Bu tesislerin bir program dahilinde turizm turlarına dahil edilmesi ile yeni konaklama tesislerine ihtiyaç olacağı aşikardır.

Konaklama sayısı	Restoran sayısı	Kırsal turizm sayısı	Havuz sayısı	Seyir terası, Restoran, Piknik alanı	TOPLAM
5	1	1	1	1	9

Tablo 5. Kastamonu İl Koordinatörlüğü Tarafından Kırsal Turizm Alanında Sözleşmeye Bağlanan Projelerin Yatırım Cinslerine Göre Dağılımı **Kaynak:** Anonim, 2018

Kastamonu İl Koordinatörlüğü tarafından kırsal turizm alanında sözleşmeye bağlanan projelerin yatırım çeşitlerine göre dağılımı Tablo 5'de verilmiştir. Tablo 5'de görüldüğü üzere Kastamonu'da TKDK tarafından kırsal turizm alanında 9 farklı yatırım türünde sözleşme imzalanmıştır. En yoğun sözleşme ise konaklama türü yatırımlarla imzalanmıştır. Sahil ilçelerde ise havuz ve konaklama tesisleri ön plana çıkmıştır.

4 Sonuç ve Öneriler

TKDK Türkiye'nin Avrupa Birliği tarafından akredite edilmiş (yetki devri almış) ve taşraya bu denli yayılmış ilk ve tek kurumdur. TKDK tarafından kırsal turizm alanında verilen hibelerin, %50 faydalancı katkısı şartı ve hak ediş şeklinde iki taksitte ödeniyor olması, yatırımların belli bir sermaye gücü olmadan gerçekleştirilmesini zorlaştırmaktadır. Kırsal kalkınma programı hedef kitle olarak 50 kişiden az çalışan istihdam eden, yıllık cirosu ve/veya bilançosu 8 Milyon TL'yi aşmayan mikro ve küçük ölçekli zanaatkarlar ve işletmeleri muhatap olarak alsa dahi işletmelerin güvenliği ve sürdürülebilirliği açısından sermaye gücü ön plana çıkarmaktadır. TKDK kırsal turizm alanında çok önemli yatırımlara destek olmakta olup aynı zamanda TKDK çok farklı alanlarda ve özellikle kırsal turizm yatırımlarını desteklenmektedir.

Kastamonu kırsal turizm alanında önemli potansiyellere sahiptir. Türkiye genelinde yapılan yatırım ve ödenen hibe tutarı açısından orta sıralara yerleşmiştir. Sağlanan hibeler açısından Kastamonu Türkiye genelinde %2,22'lik bir paya sahiptir. İlde kırsal turizm alanında proje istahının artabileceğinin işaretidir.

Hibe desteklerine karşı ilgi genel olarak yıldan yıla artış göstermiştir. En fazla yatırım konaklama tesisleri alanında olmuştur. Yapılan inceleme ve değerlendirmelere bağlı olarak, turizm yatırımlarının daha da yaygınlaşması ve hibe desteklerinden daha fazla istifade edilebilmesi için TKDK'nın mevzuatında bir takım iyileştirmelere ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. TKDK yatırımlarıyla dolaylı, dolaysız ilgili paydaş kurumlar arasında karşılaşılan aksaklıkları gidermeye yönelik çözüm üreten çalışmalar, çalıştaylar yapılmalı, karşılıklı protokoller imzalanmalıdır. Kırsal turizm potansiyeli olan alanlarda yatırımcıları yatırıma teşvik edecek şekilde master planlar ve yatırım planlamaları yapılarak müteşebbislere yol gösterilmeli ve önleri açılmalıdır. Bu sayede ildeki birçok potansiyel açığa çıkarılarak alternatif kırsal turizm yatırımları özendirilmelidir.

Kaynakça

- Anonim, 2018. Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Kastamonu İl Koordinatörlüğü Bilgi Notu, Kırsal Kalkınma. TKDK Başkanlığı Yayını, Ankara.

- Aydoğdu ve Duman, 2017. “Destinasyon Çekicilik Unsuru Olarak Gastronomi Turizmi: Kastamonu Örneği”, *Turizm ve Araştırma Dergisi*, 6(1), p. 4-23.
- Baydil ve İbret, 1999. “Kastamonu Şehrinin Tarihi Gelişimi ve 1924/1925 Şehir Planı Üzerine Bir Değerlendirme”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 7(1), p. 3-18.
- IPARD, 2018. Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı Kırsal Kalkınma Bileşeni (IPARD), Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, <https://ipard.tarim.gov.tr/> (erişim tarihi 15.07.2018)
- İbret, 2001. “Küre’de Bakır Cevheri Üretimi ve Bakır Madenciliğinin Küre Ekonomisindeki Yeri”, I.Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri, p. 436.
- İbret, 2004. “Kastamonu Nüfusunun Gelişim, Dağılım ve Yoğunluk Özellikleri”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 12(1), p. 157-178.
- Kastamonu Kültür, 2019. Turizm Değerleri, <http://www.kastamonukultur.gov.tr/TR-63872/turizm-degerleri.html> (erişim tarihi: 30.03.2019)
- Kastamonu Valiliği, 1973. Kastamonu İl Yıllığı. Kastamonu Valiliği Yayınları, Kastamonu.
- TKDK, 2019. Kırsal Turizm ve Rekreasyon Faaliyetleri, <https://www.tkd.gov.tr/AltTedbir/kirsal-turizm-ve-rekreasyon-faaliyetleri-10> (erişim tarihi: 04.01.2019)
- Yaman, 2003. “Kastamonu 2003 Turizm Envanteri Gezi Rehberi”, Kastamonu.